

TA'LIM MUASSASALARIDA SUN'IY INTELLEKTNI O'RNI VA KAMCHILIKLARI

Qurbonova Nargizaxon G'ayibnazarovna

Informatika fani o'qituvchisi

Andijon shahar 1-son politexnikumi

Annotatsiya: Ushbu maqola sun'iy intellektni rivojlantirishda qanday foydalanish mumkinligini taqdim etishga qaratilgan uni ishlatish bilan bog'liq foyda va xatarlar, shuningdek kamchiliklarni ko'rsatadigan ta'lim O'zbekistondagi o'qitish jarayonlarida sun'iy intellektni qo'llashda. Ushbu maqola sun'iy intellekt tushunchasi va uning har xil turlari, afzalliklari va ta'limda ishlatiladigan sun'iy intellektning xatarlari va qo'llanilishidagi kamchiliklar O'zbekistondagi o'qitish jarayonlarida sun'iy intellekt.

Kalit so'zlar: su'niy intellect, ta'lim, mashg'ulotlar, fikrlash, texnologiya, kamchilik, mashina, chatGPT.

Sun'iy intellekt (AI) hisoblash texnologiyasi yoki quyidagi texnologiyalar to'plamidir maqsadi taqlid qilish bo'lgan sun'iy neyron tarmoqlar, algoritmlar va o'quv tizimlari insonning aqliy qobiliyatlari, masalan: fikrlash, atrof-muhitni idrok etish va qaror qabul qilish- imkoniyatlarni yaratish, texnologiya mashinalar hal qila oladigan maqsad bilan ishlab chiqilgan hukumatning katta murakkabligidan tortib hamma narsani qamrab oladigan bir qator muammolar va zamonaviy erkaklar va ayollarning kundalik vazifalariga sanoatni boshqarish. Buning uchun AI foydalanadi murakkab ta'lim texnologiyasi, unga katta ma'lumotlar to'plamidan o'rganish va harakat qilish imkonini beradi uning o'zi. AI ning umumiy maqsadi bir xil ishlay oladigan mashinalarni yaratishdir odamlar sifatida bilim salohiyatini darajasi, yoki hatto uni engib [1].

Bu atamani yaratgan kompyuter olimi jon Makkarti so'zlari bilan aytganda, sun'iy Intelligence" ilm-fan va aqli tizimlari ishlab chiqarish muhandislik " deb [2]. Bu qo'lda bajarishda mashinalarni odamlar kabi tutish uchun ishlatiladigan texnologiya faoliyatlar, qarorlar qabul qilish, ma'lumotlarni tushunish va hatto tarkib yaratish (eng so'nggi innovatsiya). Mashinalar ma'lumotlar bilan jihozlangan va undan o'rganish uchun

dasturlashtirilgan qatlamlarga ma'lumot va naqshlarni tanib olish. Sun'iy intellekt quyidagilarni keltirib chiqardi bir necha turlari. Ular orasida quyidagilarni ta'kidlash mumkin [2]:

[1]Generativ AI: yangi ma'lumotlar va namunalarni yaratadi (rasmlar ,matnlar va musiqa kabi) o'quv ma'lumotlar to'plamiga o'xshash. Misollar: ChatGPT va DALL-E. ChatGPT-bu chat bot va virtual yordamchi OpenAI tomonidan ishlab chiqilgan va 30 yil 2022-noyabrda chiqarilgan foydalanuvchilarga suhbatni davom ettirish uchun aniqlashtirish va yo'naltirishga imkon beradigan katta til modellari, format, uslub, tafsilotlar darajasi va kerakli til, DALL•E, DALL * E 2 va DALL * E 3 openal tomonidan chuqur o'rganish metodologiyalaridan foydalangan holda ishlab chiqilgan matndan tasvirga modellar "deb nomlanuvchi tabiiy til tavsiflaridan raqamli tasvirlarni yarating."

Diskriminatsion AI: ma'lumotlarni o'ziga xos xususiyatlar asosida oldindan belgilangan toifalarga ajratadi. U ob'ektlarni aniqlash, naqshlarni tanib olish, ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va taqdim etishga qodir. Misollar: yuzni aniqlash, moslashuvchan o'quv platformasi va maktab ma'lumotlari platformasi.

Reaktiv AI: faqat joriy ma'lumotlar bilan shug'ullanadi va xotirasini saqlamaydi oldingi ma'lumotlar. U oldindan belgilangan qoidalar asosida qaror qabul qiladi va o'rganishga qodir emas yoki yangi vaziyatlarga moslashing.

Bilinga asoslangan AI: qaror qabul qilish uchun inson bilimlari ma'lumotlar bazasidan foydalanadi va mantiqiy qoidalar yordamida muammolarni hal qiling. Misol: tibbiy diagnostika tizimi.

Mashinani o'rganish AI: ma'lumotlar asosida o'rganish va doimiy ravishda takomillashtirish mumkin. Sizning o'rganish nazorat qilinishi, nazoratsiz yoki mustahkamlanishi mumkin. Misol: spam elektron pochta identifikatsiya tizimi.

Chuqur o'rganish AI : mashinani o'rganishning pastki maydoni, chuqur sun'iy neyron tarmoqlardan foydalanadi murakkab ma'lumotlar vakolatxonalarini o'rganish. Misollar: tasvir va nutqni aniqlash, mashina tarjima va matnni qayta ishlash.

Tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) AI: o'zaro ta'sirga qaratilgan kompyuterlar va inson tili. Misollar: chatbotlar, virtual yordamchilar, mashina tarjima va hissiyotlarni tahlil qilish.

Avtonom AI: avtonom ishlashga va qaror qabul qilishga qodir inson aralashuvi. Misollar: avtonom avtomobillar va robotlar.

[2]Sun'iy intellekt (AI), ayniqsa generativ AI, tez ommalashib bormoqda va jamiyatning bir nechta sohalarini, shu jumladan ta'limni o'zgartirish. Qanday foyda va xavflar bor ta'limdagi sun'iy Intellektdanmi? [2]. Sun'iy intellekt o'qituvchilarga yordam berishi mumkin savollar tayyorlang, darslarni rejalashtiring va talabalar faoliyatini baholang, talaba uchun, AI tadqiqot va bilim olishni osonlashtiradi. Bu rolni almashtirishni anglatmaydi o'qituvchi. Aksincha: ushbu texnologiyani to'g'ri boshqarish qobiliyatini rivojlantirish raqamli madaniyat kontekstida o'qituvchi uchun yana bir vazifa bo'ladi. Bugungi kunda roli o'qituvchi shunchaki ma'lumot uzatuvchi emas, balki vositachidir va o'quv jarayonida tarafdor. Xuddi shunday, maktabning o'quvchilarni tayyorlashdagi roli texnik bilimlarni berishdan ko'ra ancha murakkab. Bu mantiqiy rivojlanishi kerak fikrlash, empatiya, etika va tanqidiy tuyg'u, sun'iy intellekt olib kelishi mumkin ta'lim jarayonini takomillashtirish, ammo bu xavf va qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi ta'lim muassasalari.

Sun'iy intellektdan foydalanishning afzalliklari va xatarlari ta'limda Ta'limda sun'iy intellektning afzalliklari juda ko'p:

- 1) yangi talabalar uchun tadqiqot vositalari;
- 2) talaba har doim va har joyda o'rganish;
- 3) moslashtirilgan o'qitish;
- 4) boshqa madaniyatlar va tillar bilan aloqa;
- 5) avtomatlashtirish baholash; va,
- 6) ma'lumotlar yuritmal maktab boshqarish [2].

[5]Talabalar uchun yangi tadqiqot vositalari Generativ AI talabalar uchun tadqiqot jarayonini yanada osonlashtirdi. Nima uchun ishlatiladi kutubxonaga uzoq tashrif buyurishni va keyin ba'zi Internet saytlarida bir necha daqiqa o'qishni talab qiling endi ChatGPT so'rab keyin bir necha soniya ichida hal qilinishi mumkin, bu o'rtasidagi farq Google kabi oldin kelgan asbob va boshqalar, u hamma narsani juda batafsil etkazib beradi. Bu ish va o'qish vositasi. Talaba har doim va har joyda o'rganish Alning ta'limga olib kelgan yana bir o'zgarishi, shuningdek, boshqa raqamli texnologiyalar istalgan joyda va

istalgan vaqtda o'rganish imkoniyati. Axborot bo'lmasa-da bilim bilan sinonim, bu, albatta, ushbu jarayonning muhim a'zosi. Bilan ushbu vositalar qo'lida, turli mavzular, qiziqishlar va qiziqishlardan o'rganish ancha oson falsafiy maktabning ustun fikrlariga tarixiy faktlar. Shaxsiylashtirilgan o'qitish Sun'iy aql o'qitishni shaxsiylashtirishga yordam beradi. [3]Adaptiv ta'lim platformalari, uchun masalan, tarkibni tezligi va malaka darajasiga moslashtirish uchun foydalanuvchi ma'lumotlarini to'plang, yarating noyob o'rganish sayohati. Albatta, o'qitishni shaxsiylashtirish asosiy narsalardan biridir foyda, talabalarga o'z tezligida va shaxsiy ma'lumotlariga ko'ra o'rganishga imkon beradi.

Boshqa madaniyatlar va tillar bilan aloqa

Ta'limda sun'iy intellekt tomonidan taqdim etilgan yana bir foyda-bu osonlashtirilgan boshqa madaniyatlar va tillar bilan aloqa. Al-ga asoslangan yangi tarjima tizimlari qodir xorijiy adabiyotlarga va real vaqtda kirishga imkon beradigan aniqroq natijalarga erishish boshqa mamlakatlardan kelgan talabalar va mutaxassislar bilan aloqa.

[4]Baholashni avtomatlashtirish

Maktabni baholash jarayoni sun'iy intellektdan ham foyda ko'radi. Universitetida platformalar onlayn mashg'ulotlar, o'qishlar va testlar orqali talabalarni o'rganish ma'lumotlarini to'playdi. The tizim nafaqat baholashni qo'lda tuzatishni yo'q qiladi, balki ishlab chiqaradi talabalar uchun avtomatik fikr-mulohazalar va o'qituvchilar va maktab menejerlari uchun natijalar to'g'risidagi hisobotlar. Baholashni avtomatlashtirish orqali o'qitish xarajatlarini kamaytirish uchun sun'iy intellektdan foydalanish mumkin jarayonlar. Bunga testlarni avtomatik ravishda belgilash va yozma ishlarni tahlil qilish kiradi, o'qituvchilarning ish yukini kamaytirish va baholash jarayonining samaradorligini oshirish.

Ma'lumotlarga asoslangan maktab boshqaruvi Ta'limdagi sun'iy intellekt ma'lumotlarga asoslangan maktab boshqaruvini qo'llab-quvvatlaydi. Bu chunki ta'lim platformalari talabalar haqidagi turli ma'lumotlarni to'playdi, tahlil qiladi va taqdim etadi intuitiv boshqaruv panellari, masalan:

Platformada ishtirok etish darajasi (amalga oshirilgan tadbirlar soni, O'qilgan sahifalar yoki video sinf vaqti tomosha qilingan, masalan);

- Maktabga borish;
- O'quv komponenti bo'yicha malaka darajasi;
- Ijtimoiy-emotsional va xulq-atvor profili;
- Eng yuqori va eng past ko'rsatkichga ega bilim sohalari.

Ushbu ma'lumotlarga aniqlik kiritish maktabga pedagogik monitoringda yordam beradi va dropout stavkalari qarshi kurash. Talabalarning ishlashi va xulq-atvori ma'lumotlarini tahlil qilish yordam berishi mumkin o'qishni tashlab ketish xavfi bo'lgan yoki aniq tajribaga ega bo'lgan talabalarni aniqlang qiyinchiliklar, muassasaga shaxsiy yordam ko'rsatishga imkon beradi va samaraliroq aralashuvlar.

Ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish xavfi

Ta'limdagi sun'iy intellektning xavfi quyidagilardan iborat [2]:

- 1) tanqidiy bo'lmaganlar va texnologiyalardan ongli ravishda foydalanish;
- 2) plagiatni osonlashtirish;
- 3) noto'g'ri ma'lumot va soxta yangiliklarni tarqatish;
- 4) ta'lim tengsizligini chuqurlashtirish;
- 5) ortiqcha texnologiyaga bog'liqlik;

Xulosa:Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, sun'iy intellekt quyidagilarga beqiyos foyda keltiradi ta'lim muassasalari, ularning rahbarlari, barcha darajadagi o'qituvchilar va talabalar uni ishlatishda yangi bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi. Umuman olganda, sun'iy intellekt ta'limni yanada shaxsiylashtirilgan, samarali va qiziqarli qilish orqali inqilob qilish potentsialiga ega, ammo ehtiyotkorlik bilan amalga oshirish va nazorat qilish juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1]."Artificial Intelligence: A Guide to Intelligent Systems" — Michael Negnevitsky
- [2].Fernando Alcoforado's article in the topic of the education with artificial intelligence and the deficiencies of its application in Brazil
- [3].Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi Ismailova Zukhra Karabayevna, Maxsudov Po'lat Maxsudovich, Ergashev Oybek Karimovich